

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr. 66. ANUL XI.

Sabiu 1 Augustu 1863.

Telegraful iese de doua ori pe septimana: joia si Duminica. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura foiei; pe afara la c. r. poste, cu bani gata, prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretul, prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tr. provinciile din Monarchia pe unu an 8 fl. era pe o jumătate de anu 4. fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 fl. pe 1/2 anu 6 fl. v. a.

Inseratele se platesc pentru intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere mici, pentru doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v.

Cuventulu reg. Baritiu

din siedinti'a IX. dietala.

Inalta casa legislativa! Cu pieptulu inaltu, cu inim'a batenda me vediu in positiune de a cuventá in sinulu unei case legislative, intru care parintiloru si strabuniloru mei nu li-a mai fostu iertatu a intrá. Cu peptulu inaltiatu si cu inim'a batendu me simtiu a cuventá despre acea parte a preinaltulu cuventu de tronu, care se ocupa cu trecutulul acestei tieri, cum si despre proieptulu de adresa destinatu a se aterne cá respunsu la acelu cuventu, insa in acea parte, care de si pentru altii forte usiora, pentru mine marturisescu ca e cea mai grea din totu cuprinsulu preinaltulu rescriptu regescu.

Acea parte o numescu eu „terenulu istoricu“ seu dupa terminulu diplomaticu usitatu in acesta tiera „Diplom'a Leopoldina.“

Pusetiune cu totulu estraordinara acesta, intru carea me aflu cá Románu transsilvanu, candu me apacu a cuventá in cas'a legislativa a acestei tieri despre terenulu istoricu, seu spunendu mai curatu, pentru terenulu istoricu (Sa traiésca), ceea ce si simtu ca trebuie sa se întemple. Eu adeca amu temeiurile mele, pentru cá sa me temu, ca déca nu s'aru fi datu ocaziune si altoru románu a luá parte la lucrările comisiunei de adresa, cara acum a cuventá la raportulu acest'a, ce se face in privinti'a proieptulu adresei, acesta parte a cestiunei transsilvane ar fi mai remasu intr'o intunecime, carea potea sa aiba urmari stricacióse totului.

S'a aruncatu adeca nu numai odata intrebatuinea: Cum se póte cá sa se mai afle vr'unu Románu transsilvanu, carele sa mai viseze a mai aperi principiulu numitu alu terenulu istoricu si a se folosi de elu in partea sea. Asiá este, Domnii mei! indata ce sub numirea de terenu istoricu aru intielege cineva unu pamentu, pre care au crescutu si s'au sustinutu privilegiéle asupritóre, seu unulu cá acel'a pe carele s'a pastratu sclavi'a civila, politica si religionaria, atunci de terenu istoricu nu póte fi de locu vorb'a. Unu asemenea terenu insa e trasu de sub pitióre si delaturatu prin poterósele cuvinte ale Monarchulu cuprinse in nou'a Sea diploma, totu odata nimicitu de totu polintele spiritulu alu tempului, intru care ne aflámu. Altu terenu istoricu cautu eu, pe care-lu si aflu; cara acel'a este: pamentulu, intru care diacu o semintele strabuniloru nostri de 1750 ani. Mie cá Románu nu-mi este iertatu a trece acestu adeveru cu vederea in acést'a patria, despre carea sciu pré bine, ca semintii de semintii, generatiuni de generatiuni aci au traitu si au suferitu impreuna cu celelalte popóre colocutóre; aci au petrecutu versându-si sângele, si aci voiesce sa petreaca in veacuri si in veacuri (bravo!)

Acestu terenu istoricu e sânt'a mea datorintia a-lu aperi, si credu, cá si totu ori care altu Románu va simti in sinesi asemenea datorintia.

Privindu deci tóte acele cuvinte ale Maiestatei Sele Domnitoriulu nostru, pe care amu fostu atátu de norociti ale ceti in preinaltulu rescriptu, atunci credu ca acea comisiune, cá alu cárei membru amu fostu alesu si eu, avu totu dreptulu cá sa primeasca in unanimitate si principiulu terenulu istoricu cá punctu de plecare la compunerea proieptulu de adresa. — Spre a demonstrá acést'a mai de aprópe, fia-mi iertatu, cá in locu de a enumerá mai multe argumente, cum se dice, de acelea subtiri, sa me folosescu numai de o comparatiune: Trei frati incheia cu unu vecinu de bine voitoru,

insa forte puternicu si intieptu, unu feliu de contractu, spre a fi asecurati inconst'a unoru dusmani multu mai tari de catu ei toti; acelu contractu insa se incheia din buna voia si cu legatura de a se tine in puterea sa pe seculi inaintati.

Prin reutátile timpuriloru, cum si prin orbulu destinu unu altu frate remáne afara si lipsitu de conditiunile favoritoare ale acelu contractu.

Acum insa vine unu tempu fericitu, in care ceialalti trei frati recunosc in adeveru, ca acestui frate i-s'a facutu unu mare nedreptu. Recunoscendu acést'a ii recunosc totu odata dreptulu de ereditate la terenulu locuitu cu ei dimpreuna, observéza insa toti fratii, ca conditiunile si postulatele, care innainte cu 172. ani s'au pusu in acelu contractu numai corespundu cerintieloru tempului de fatia, totu odata si acelu Principe, Domniloru! care e determinatu tare si vertosu a trai si muri pentru fericirea popóreloru sale, dechiara adeveratu, ca intr'o epoca asiá mare pentru noi nu mai póte si nu vrea a confirmá acelu contractu in starea si pre lángea conditiunile cele vechi, provóca insa pre toti fratii, cá sa se invoiesca in concordia la incheierea unu contractu nou, statóritu pe temeli'a cea vechia, si dupa ce au rectificatu intre sine totulu, sa-lu subscriemu spre sanctiune acelu parinte puternicu, ai cáruu urmatori inca-lu voru subscrie si intari din seculi in seculi (bravo! — Si agun'a: forte bine.)

Deci dara, Domnii mei! onorat'a comisiune elaborátore de adresa nu s'a genatu intru nimicu a dice: ca stámu pre terenulu diplomei Leopoldine. Prin acést'a nu sa potutu dice, ca primimu totu cuprinsulu si tóte punctele diplomei Leopoldine, nu s'a potutu din caus'a, ca in tempulu de fatia s'au schimbatu impregiurările, nu s'a potutu, si pentru ca partea cea mai mare a acelu puncte apucase a se schimbá in cursulu acestoru 2seculi prin bun'a invoicla a reprezentantiloru acestoru tieri, ceea ce asi potea adeveri prin unu mare numeru de documente autentice. Diplom'a Leopoldina s'a incheiatu intr'unu seculu si tempu de totu turburatu, in midiloculu unoru resboie cumplite si barbare—barbare dicu pentru ca acele se portau cu barbarii,—prin urmare a fostu preste potintia cá o afacere de atát'a importantia, precumu este asigurarea drepturiloru unei tieri, sa se tracteze cu destula luare aminte si grija, din care cauza insii reprezentantii de atunci ai tieri indata in alu doilea anu au cerutu modificarea si relative desfiitiarea puncteloru I. III. si IX. — Au venitu apoi tempuri cá acelea, unde iarasi asiá numitele staturi seu ordine, cá corpuru legislative rogandu-se pentru sanctiunarea din nou a diplomei Leopoldine, lamuritu au adausu, ca numai din lips'a tempului se intempla, ca diplom'a nu se reforméza cu totulu, si ca acumu de odata sa se intarésca in testulu vechiu. Curate suntu cuvintele legi din 1791. Articulu I. „Nos quoque non defuturos postulata nostra publica, juxta seriem punctorum diplomatibus Leopoldini illis, quae post emanationem hujus diplomatibus cum statuum consensu intervenerunt, mutationibus conformiter elaboranda, altissimae confirmationi quantocius substernere et juxta hanc renovationem benigni diplomatibus leopoldini eo modo sollicitare, ut illud in posterum quoque per successores ex augusta domo principes toties quoties ante eorum in regem Ungariae coronationem de novo extradetur, deponendoque regio juramento pro futura Transsilvania ratione conservationis legum suarum municipalium etc.“

Cumca in 1791. nu s'a potutu ocupá corpu legislativu alu tieri cu unu lucru atátu de importante, atátu de greu,

atât de departe tăietorii în viitoriul țerei noastre, se explică mai bine din istoria acelor timpuri percorse de 23 ani înainte, în care ori și ce alte s'au putut face, numai cu lucrurile unei legislațiuni liniscite și pacificate nu se putea cine-va ocupa. Considerându deci aceste temeiuri, pentru care diplom'a leopold. trebuie să treacă prin schimbări adâncu tăietore, nu află cuvinte destule, pentru de a multămi Monarchului, pentru-ca mi-a dat ocaziunea atât de dorită, spre a ne preface și schimbă după trebuința comuna a țerei și după spiritul timpului bună învoielă între noi, pentru-că asiă să se implinască cuvintele Monarchului nostru, care nu spune, ca căta trebuința avem de a trăi unii cu alții în bună învoielă și de a ne suferi unii pre alții, și ceea-ce-cu-tezu a mai adauge și eu, de a înveti un'a din cele mai scumpe virtuți civile, adică competulu, stăpânirea de sine ori domni'a despre sine, sfarmarea ori căroru cugete și simțiminte asupritore și egoistice; rumperea — mai în scurtu cu trecutul cel dorerosu, imbrățisirea numai a trecutului aceluia, carea a asigurată această moșia sau proprietate a conlocuitorilor ei. Deci deca în casa legislativă va binevoi a lua la cercetare mai de aproape proiectulu adresei, me rogu din parte-mi, că unele momente că acestea, pentru care comisiunea a socotit a se pune pe terenul istoric, să binevoiescă a le lua în bagare de seamă. (Bravo!)

Diet'a transsilvania.

Sedintă'a X,

ținută Marti în 30 Iuliu (11 Augustu) 1863.

Sedintă'a se începe la 10 $\frac{1}{2}$ ore dimineața.

La citirea protocolului dep. Trauschensfels pune întrebarea, n'aru fi ore mai cu scopu că pentru castigarea timpului să nu se citească protocoalele, ci să stea espuse trei zile pe mas'a dietei? După o scurtă discuțiune, la care iau parte Mitrop. Conte Siuluti, Comitele nat. sas. C. Schmidt și Cons. de curte Zimmermann se enuncia, că protocoalele să de aci încolo se voru citi în sedințele publice.

Președintele deschide desbaterea generală asupra adresei.

Dep. Brennerberg dice, că va să vorbească încontra adresei; dar credindu că e numai singuru cu principii diferite, că să nu dea ansa la desbateri seci, mai bine tace, depunendu totdeodata și mandatulu seu. (Ese din sala)

Reg. Zimmermann răspunde în cuvinte și tonu foarte energice, că fia carui membru dietal nu e iertatu a vorbi liberu fără nici o rezervă, și că această libertate e unulu din cele mai frumoase margaritare ale dietelor transsilvane înca din vechime; că pecându într'alte țări înca nu se scia de viața constituțională, în dietele din Transsilvania liber'a vorbire era unu dreptu comunu. Brennerberg are dreptu, dice, a vorbi ori a esi, deca are motivele sele; dar încontra presupunerii, că diet'a aru fi facutu vreo presiune asupra cui-va și nu l'aru fi lasatu să vorbească, protestează cu tota resolutetă. (Bravo! lungu)

Rosenfeld trece la ordinea zilei, adică la desbaterea generală asupra proiectului de adresă. Lauda constituțiunea imperială, ce cuprinde și țiera noastră, unde pe temeiulu acestei s'au facutu și au a se face înca reforme adânci, care apoi, că să fia legi valide, n'au lipsa decât de sancțiunea Maiestății Sele. Apoi trecendu la specialu, și deducendu, că venerațiunea și multămit'a, cu carea priimi diet'a rescriptulu imperatescu, au produsu comitetulu pentru facerea unei adrese că răspunsu la cuventulu tronului, ca comitetulu au adoptatu principiile din rescriptu, ca a priimitu și pasagiulu proiectatu de densulu pentru exprimarea parerei de reu pentru nevenirea unei părți însemnate a membrilor, — recomandă în fine priimirea în principiu a proiectului.

Dep. Puscariu.

Înaltă Dieta!

Se apropie acum la 1000 de ani, de când Românii din Ardealu că națiune politică au ținutu cu ungurii la oalta cea mai d'antăiu dietă pe câmpulu Esculeului, unde ei „propria voluntate dexteram dantes dominum sibi eligere Tuhutum.“ — La anul 1291 națiunea română înca se bucură de primitivulu seu dreptu de a siede în comitiele patriei alături cu nobilii, secuii și sasii, și în această legătură politică a cuventă fatia în fatia cuprinsele despre trebile țerei, — după-

cum această apriatu ne atestază Andreiu III regele Ungariei cându scrie: Cum nos universis Nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olahis in partibus Transsilvaniae apud Albam Iulă pro reformatione status eorundem congregationem cum iis fecissemus, ab eisdem Nobilibus, Saxonibus, Siculis et Olahis diligenter inquiri fecissemus etc.

Dacă dela anul 1437, — cându în urm'a unor diferințe feudale încercările de pacificare inter nobiles ab una parte, vero ab altera inter providos viros — per universitatem regnicolarum tam Hungarorum, quam Valahorum ad infrascripta effectui deducenda electos etc.: . . . nu numai nu avura rezultatulu doritu, dară mai vertosu provocara după sine aceea ligă deplorabilă în contra noastră, carea ni-a periclitatu esistența politică pentru mai multi seculi, durere! că de atunci nu ne-am mai întâlnit la oalta pe câmpulu constituționalu, și națiunea română fu până acuma împedecată de a traci cu principele sau că factoru alu legislațiunei. Eu nu voi să analizez acele triste cauze — de altu felu istoriculu patrioticu destulu de cunoscute — pentru ce adică atât a amaru de timp am fostu eschisi dela exercițiunea unui dreptu asiă de essentialu? Nu! pentru că nu vreu a turna nice o picatură de amaratiune în pacharul comunității patriotice, a amarei fratiesci, și a unei duratore reîncăierii, la carea ne conduce prea bunulu nostru principe. — Nu! pentru că nu vreu să conturbu această solenitate cu provocare la doreri trecute, — ci după acum a preînaltulu Imperatu și Mare princip'alu Transsilvaniei Franciscu Iosifu I ne-a restabilitu pe rotagiulu vechiulu nostru dreptu de a ne putea adresa către corôna pe calea constituțională, mi-ieu numai licența, după 400 de ani a-mi deschide gur'a că membru alu națiunei române, și că reprezentante alu țerei a grai la obiectulu zilei — purcediendu din învetiatură evanghelică: „Dati ce e a lui Ddieu iui Ddieu, eara ceea ce e a imperatului imperatului“ — și cu aplicațiune la pozițiunea noastră de fatia, a dice și mai încolo: Dati ce e a imperatului, imperatului, eara ce e a patriei patriei! — (bravo).

Si întru adevăru! cu ce cuvinte mai demne de cătu acestea potemu noi împină cuventulu de tron alu pre bunulu nostru principe, cu care Elu s'au adresatu către reprezentanții acestei țări întrunu modu grătosu și cu o melodie armonioasă, careia asemenea anevia ne mai arata paginile din istoria noastră! Cu cuvinte evanghelice — ale credinței, dragostei și bunei speranțe să reîncepem comunicațiunea constituțională între țiera și principe, delaturendu dela noi imitațiunea acelor oratori moderni, ce credu a fi bine de a o face această purcediendu cu reîncriminarea periodulu de 12. ani — care de altu felu a fostu o scôla — de si pre aspră, dară plină de esperianță. Căci ce sunt 12 ani — pe lângă 4 seculi de suferință? (bravo)! Si noi amu potē eschiamă: „Nu este dorere că dorerea mea.“ Dar' eu bucurosu tragu velulu uitărei preste acele suferințe, pentru-ca cuventulu de tron alu Maiestății Sele cuprinde în sine acelu balsamu vindecatoriu, ce radica nu numai bôlele celor 12 ani, dar și ranele cele învechite de 4 seculi.

Cuventulu de tron e aceea medicina esculapica, care delatura mai antăiu toate eterogenitățile organismulu societății, restitue elementele constitutive ale statulu în naturalele lor funcțiuni, eara corpulu politicu întregu îi inspira aceea putere de viață, ce sustine sistematică circulațiune între inima și extremele lui membre. Pe scurtu cuventulu de tron sustine ce e a principulu pentru principele, și da patriei de e a patriei —

Acestea sunt adevăruri, ce numai unu antagonistu le potē trage la îndoială. Fora de niciunu temei sunt asiă dară acele învinuiri ce se audu ici colea extra muros, cumca cuventulu de tron aru fi parasitu terenulu legalu și aru fi stîrbitu drepturile fundamentale ale țerei prin stergerea chartei magnae transsilvanice cuprinsa în diplom'a Leopoldina și prin introducerea diplomei de 20 Octombrie 1860 și a patentei de 26 Fauru 1861 pe calea octoarei etc. Aceste imputațiuni, ce si-au cercatu intrarea și într'această casă, și de aceea nu se potu ignora cu totul, trebuie să le respingem cu tota demnitatea înaintea lui Ddieu și a omenilor (bravo!) și ast'a cu atât mai vertosu, cu cătudin cuventulu de tron alu Maiestății Sele se vede limpede și curatu, că Maiestatea Sea numai și numai de aceea nu vrea și nu potē preocupă cu asecuratoriulu de diplom'a Leopoldina în testulu primitivulu alu acesteia, căci prin astufeliu de pasu s'ar diobligă prin juramentu de a ni mică toate acele institutiuni organice, ce le-a creatu progresi-

vitătea timpului, și toate acele drepturi politice și civile, la care în faptă au devenit și acei locuitori ai patriei, cari tocmai prin diplom'a Leopoldina erau eschisi din ele (bravo !); cu alte cuvinte și argumente ad hominem: deca Maiestatea Sa îndată la încredințarea dietei acestei a despre suveranitatea Sa pre tronul ar fi întărit cu juramentu diplom'a Leopoldina, așa cum e, atunci d. e. eu cu o parte din colegii mei în înțelesul Aprob. const. P. I Titl. 8, care dă: Az oláh natio e hazában a statusok közé nem számláltik, ce prin Art. III. alu diplom'e Leopoldine se ține în putere, amu trebui din nou să parastm această casă, și ce e mai multu nu îmbracăți și încălțați, cum ne vedeți, ci-să me iertati ca trebuie să întrebuintezu o expresiune nu prea parlamentară, dar adevărată și fundată în legi—adece amu trebui să esim afara pe usia goli golasi, cum ne-a datu natur'a, pentruca totu acele aprobate constituțiuni Ed. 47 prescriu ca Românul țieranu să nu poarte vestminte vinete, nici nadragi, cisme, cămășia de giolgiu și nici căciula de unu fiorinu. Și intru adevăru după această lege nici asiū cuteză să me ducă acasă asiū cum sum îmbrăcatu, pentruca m'asiū potē întâlni cu vre-unu aprobatalistu sau compilatalistu, care în puterea aprob. P. II Titl. 1 și 3 m'aru și îngardă și m'aru dă în acțiune fiscală pentru vatemarea constituțiunei prin folosirea de haine vinete (ilaritate). Apoi deca s'aru mai portă astăzi hainele aprobate pentru unu fiorinu atunceă investiti cu simbolulu servitutei amu deveni de nou cersitori pela usile dietei că la anul 1744, 1791 și 1842 și chiaru și la anul 1848, eara status et ordines transsilvanici aru fi constrinsi de a ne mai plăti la instanțele noastre după cum ni-au mai plătit de atâtea ori cu Art. 4 și 5. alu diplom'e Leopoldine și cu XI. XII. XV. XXXI. din anul 1791, după care în comitiele, congregatiunile și oficiile publice utemur indigenis transsilvanis: hungaris nempe, sicutis et saxonibus, că, după cum dă Art. VI din a. 1744, ne sistema hujus principatus evertatur, neve plebs Valachorum numerum inter nationes faciat. Iată unde ne duce continuitatea unoru legi ne aplicavere în viața practică și în legislațiune! Sau deaca toate acestea nu ni-aru plăcé, amu fi îndreptați la legile cele efemere de uniune din anul 1848, care pe lângă tota uniunea cu Ungari'a sustinu pecatele constituțiunei antemartiale, de și sub alta formă, dar totu cu același efect. Pentruca vedem că după Art. II deputatii de dieta au să se aléga din comitatele unguresci, scaunele secuiesci și sasesci și nicăiri și din romanesce. Apoi că pe lângă acestea toate să nu cumva și din plebea valachorum să între vre unu deputatu român, i-au legatu pitiorele cu unu censu, ce trece îndoită preste posesiunea unui țieranu; în fine finali—deaca totuși și totuși aru apucă care cum-va dintr'ensii de a se viri în dieta, apoi totu acea lege i-au pus la gura lacatulu de limba, că să amuțiescă pentru totdeun'a. (bravo !)

Iată urmările unei legi esite din patima și precipitare! Și cine aru crede, că într' adevăru și astăzi mai suntu omeni cu tendinție de a scote pre Românulu afara din cas'a legislațiunei;—și totuși dorerele ce se mai afla. Celu ce se îndoiesce, arunce numai ochii puțin la celu memorial, ce s'a fabricatu înainte cu vreo câteva zile la: „Coron'a ungara,” și va afla acolo o viațatură câtă se te padiésca Ddiu,—că adică pe lângă toate acelea ca Românii acum ocupa nu mai multu decât 1/3 parte a casei acesteia, legea electorală cea nouă ar fi prea democratică, prea liberală. Și acesta o dău tocmai acei barbați, ce voru a face pre tota lumea să credă, că ei suntu amicii celui mai liberalu constituționalismu, acei barbați cari apela la uniunea cu Ungari'a, unde legea electorală e și mai democratică!

Deci repetezu, că numai unu spirit de suprematisare nu vrea să înțelégă, pentru ce Mai. Sa nu potē asigura diplom'a leopoldina înainte de reedificarea constituțiunei patriei. Numai o tendinție de separatismu nu vrea să audă cuventulu de tron, care sună: Ve restituți constituțiunea avitică, dară cu privire la cerințele intereselor politice și naționale ale locuitorilor, apoi a corelațiunei țierei către monarhia; introduceți într'ens'a schimbările necesare, că asiă fiindu-se edificiulu nou alu patriei, să-lu potă acoperi și asigura cu o diploma solenă după datin'a predecesorilor mei.—De alta parte iarasi numai unu contrariu alu esistenței acestei țiere nu vrea să știe de o legislațiune transsilvană în înțelesul chartae magnae leopoldine și a actelor de stat din 20 Oct. 1860 și 26 Febr. 1861, unde se dă curatu, că toate obiectele de legislațiune, ce nu suntu rezervate pentru dietă

imperială, se voru pertracta în și prin dietele provinciale, și anume în țierile ce se țin de coron'a ungara în sensulu constituțiunilor lor de mai înainte. Ce se atinge apoi de însele obiecte rezervate în punctulu 3 alu diplom'e din Octobru și în punctulu 2. alu patentei de faur, —că să tacem de recunoșcerea necesitate a cerințelor moderne, însăși analiz'a legilor transsilvane ne va aduce la convicțiunea, că prin acele reserwațiuni intru nimicu nu s'au stărbuț drepturile fundamentale ale patriei; pentru că găsim urme nu numai în legislațiunea ardeleană, dar chiaru și în continu'a praxă, că obiectele comune ale monarhiei întregi totdeuna s'au pertractatu și condusu prin organismulu centralu alu imperiului după cum nici nu se potē eugetă altmătrelea. Asiă aflăm între altele, că prin Art. III și IV. din a. 1744, apoi IX 1791 Transsilvani'a e declarată de o parte întregitoare a monarhiei austriace, legată nexu indivisibili et inseparabili cum omnibus regnis et provinciis quoad simultaneam domtaxat possessionem et mutuum defensionem unionis nexu juxta pragmaticam sanctionem. În conformitatea acestui nexu vedem că treburile financiare ale țierei au stat în subordinațiune sub c. r. camera aulică universală, mili'a sub c. r. consiliu belic, eara treburile din afara în sensulu art. 8 din diplom'a Leopoldina sub ministeriulu casei și alu treburilor din afara în Vienn'a.

Totu ce se mai afla ici colea risipitu prin legile patriei în privința acest'a, se reduce la nesce determinațiuni, care ori n'au datu nici unu semn de viață, ori se restrung la nisce dispozițiuni interne despre subrepartire și executare, și acest'a în cea mai mare parte foarte asupritore pentru misera plebs contribuens. Unu bugetu, o putere armată nu amu avutu și nice potemu avea, mai ales deca vomu considera că tocmai din lips'a acestor puteri pentru unu stat neapăratu trebuinșose ne-amu aruncatu sub ocrotitoare aripi ale puterniculu vulturu austriac. Apoi vedem că în prezentu nu suntu harnici nici macaru de a ne face unu drum de fier, fara de a lua refugiulu la puterile unite ale întregulu imperiu.

Asiă dară după-ace diplom'a din 20 Oct. și patent'a din 26 Faur da numai o formă mai precisă nexului, ce intru adevăru a esistat între țiera și monarhia întreaga, este evident, că prin aceste acte nu numai nu se stărbesc fundamentulu dreptulu publicu alu acestei țiere, dar după ce prin acelea în faptă ne facem partasi la afacerile comune ale imperiului, tocmai ni se largesc dreptulu de participare la legislațiune.

În fine Domnilor! îngaduți-mă acum a respinge și asiă de desu dară pe nedreptulu întrebuintat'a inculpare: că amu alunecat în valurile cele nesigure ale octroismulu. Acolo unde în urm'a desvôltărei elementelor de instituțiuni comune organice și a faptei egalei îndreptări politice, naționale și individuale ale locuitorilor legile vechi nu mai au valorea și aplicabilitatea lor, țiera coron'a are nu numai dreptulu, dară și datorința în astfelu de impregiurări a sustine pacea și ordinea prin dispozițiuni provisorie până atunce, până cându acestea se voru înlocui prin legi aduse pe calea constituțiunale, acolo unde portatoriulu coronei, principele țierei la dăruința comună dădu o formă precisă nouelor constituțiuni și drepturi ieă inițiativ'a de legislațiune, și totu odată ne provôca și pre noi că pre alu doilea factoru alu puterii legislative, că în buna contielegere să trecem formele necesare în codicele țierei, că asiă să le potă asigura după datin'a veche, acolo, să me ierte ori cine, acolo nu e octroismu, ci unu adevăratu constituționalismu. (bravo !). Acolo unde cuventulu de tron, ce ne deschide terenulu legislativ, afla în animele supusilor celu mai armonicu eho, acolo e celu mai constituționalu principe. Să ne într'unim asiadara, Domnilor! de a răspunde acestui principe constituționalu cu o loialitate demnă de buna voință parintescă, ce e manifestată în cuventulu de tron; și fiindcă proiectulu de adresă elaboratu prin comisiunea dietei, în deliniamentele principali credă că corespunde simțurilor noastre, să nu pregetăm de alu acceptă în principiu, îndreptându-lu, unde aru mai cere trebuința, într'o contielegere bună, că se dădu dovă în lume, că în Transsilvani'a e unu principe înțeleptu și o națiune bună. (bravo !). Alăturându-mă deci din parte-mi lângă deliniamentele generale ale adresei mi-reservezu dreptulu la desbaterea specială, de voi afla de lipsă, a face și din parte-mi amendamentele cuviinșose, și asiă mi încheiu cuventulu cu

devis'a, ce mi-amu luat: Sa dămu principelui, ce e a principelui; eara patriei ce e a patriei! (Bravo! îndelungatu).

Dep. Eitel (de pe tribuna.) Nu este 'ndoiela, dăce elu, ca 1848 n'aru fi facutu incercări de a reformá, dar incercările au fostu gresite si fâra resultatu. Dupa ele urmâ centralisarea puterii s'en asiá numitulu absolutismu, care a fostu pentru tiéra o medicina, de si amara; si rescriptulu de salutare câtra dicta, si diplom'a din 20 Octobře 1860 au declaratu, cu absolutismulu au fostu de lipsa, si ntr'adeveru noi avemu sa multiamim multu buné si absolutismulu: egalitatea nainteá legi, innaintarea comerciului si a industriei s. a. Intr'aceea veni diplom'a, carea este pentru noi o respandia de drumuri; unu drumu merge la constitutiunea cea vechia, altulu la cea noua. Elu va vorbi de cea noua si mai antaiu de dreptulu, apoi de practicabilitatea acelei'a. Cătu pentru dreptu, noi amu avutu in Transsilvania constitutiune, carea prin revolutiunea din 1848 nu s'au nimicitu, căci nu tôte popórele au revoltatu. Totu asiá nedreptu insa aru fi a ne lipi de nisce legi, care insesi au produsu revolutiunea din 1848. Regimulu dar avu dreptu a schimbá acele legi.— Déca e cu scopu a priimi constitutiunea cea noua austriaca, ori nu, se va cunósce mai bine din asemenarea intre trecutu si presinte ori venitoriu. In trecutu nu aflămu decâtu vâiu si amaru: o aristocratia preapointe, carea ducea cărm'a, mulimea locuitorilor eschisa de-la tôte drepturile, nobilimea in necurmata opositiune cu regimulu, căci voia numai drepturi, nu si datorintie, nu voia sa plătesca nici o dare, nu voia sa recunósca mai multu decâtu uniunea in persón'a Domnitorului. Preste totu trecutul cu constitutiunea sea e o haina vechia, nu numai prea strimta, ci si rupta si gamrita, carea n'o mai potemu portá. Dar diplom'a din 20 Oct. 1860 mai buna e? Elu din parte-si crede ca mai; pentru-ca proclama nainteá lumii egalitatea toturor popórelor, imparte drepturi si sarcini deopotriua si ne scutesce atātu de dualismulu imperiului, cătu si demvasiuni straine. Dreptu esemplu Turci. Constitutiunea acést'a noua are base tari, căci legile eii stau in armonia cu ratiunea si cu trebuintiele tierei; legile din 1848 in asemenare cu acestea suntu defectuóse si re'ntórcerea la ele aru fi o repasire. Sa nu fimu advocati, provocându-ne cându la 48, cându la bulla aurea, cându dóra chiaru si la Verbóczi; ci sa recunóscemu si sa priimim ce e dreptu si ce e practicabilu. Partinesce adress'a in principiu. (Bravo!)

Dep. Budaček in cuventu lungu si energicu lauda conceptulu proiectului si se bucura ca acel'a s'au inceputu cu manifestarea multiamitei pentru redarea constitutiunei; se bucura de inarticularea Románilor cá natiune; apoi citeza punctulu 34 si 35 din proiectu, care privescu la referintiele dinlauntru ale tierei si la corelatiunea acesteia fatia cu Monarchi'a. Se opresce cu deosebire la celu d'antaiu si descopere pásurile cele mai apesátore ale tierei: darea capului, carea nu mai este nicairea in monarchia si carea atātu in sino, cătu si prin modulu scótere devine o sarcina grea pentru poporu si aru trebui delaturata, — lips'a de ajútore pentru comerci, drumuri de tiéra (siosele), drumuri de feru si o banca ipotecaria, in fine militi'a, carea din populatiunea nóstra cea rara se ia in numeru prea mare si pe ani prea multi, cari aru trebui imputinati. Tôte acestea, dice, urmându simtiului seu, aru fi doritu a se pune in adresa; dar fiindu ca pe de o parte aceste rele, de s'aru fi si atinsu in adresa, totusi nu se potu lecuí indata asiá dícendu preste nópte, de alta parte ca pentru venturarea acestor puncte multu ponderóse va fi tempu si mai tardiu, de asta data resignéza la desbaterea lor, primesce adress'a in principiu si-si reserva a participá la desbaterea speciala. (Bravo! îndelungatu).

Dep. Brande Lemény manifestéza bucuri'a cea innalta, ce o-au simtitu toti membri acestei diete, cându audira rescriptele imperatesci, atātu celu pentru conchiama-re, cătu si celu salutoriu de dieta. Ale tuturor inimi, dice, s'au umplutu de bucuria, vedindu si audiendu, cu căta iubire si sinceritate vorbesce Imperatul câtra credintiosii Sei reprezentanti ai Marelui-Principatu Transsilvani'a: vedindu si audindu, cu căta taria doresce Maiestatea Sea regularea si consolidarea atātu a referintielor dinlauntru ale tierei, cătu si a corelatiunilor a-

cesteia fatia cu imperiulu intregu. Bucuri'a acést'a dele ansa la adresa, carea e chiara si sincera, cá si rescriptulu. Partinesce cu resolutetia principiile din adresa, primesce diplom'a leopoldina, sanctiunea pragmatica, actulu de resignatiune din 2 Decembre 1848., diplom'a din 20 Octobře 1860 si patent'a din 26 Februaru 1861. Apoi tragendu o paralela intre diplom'a leopoldina si diplom'a din 20 Octobře 1860. marturisesce, ca aceea prin impregiurările tempului a devenitu impossibila, pe cându fâra diploma si patent'a nu potemu fi. Partinesce proiectulu de adresa in principiu si-si reserva a vorbi la desbaterea speciala.

Dep. Lassell preste totu inca se nvoiesce cu conceptulu pusu la ordinea dílei; numai la 2 pasage ale acelui'a se simte indatoratu a reflectá, si adica: 1) punctulu, unde se dice ca uniunea Transsilvaniei cu Ungari'a diet'a n'o póte priimi cá deplinu legala, nu-lu póte adoptá, dincontra crede ca de si legile din 1848 preste totu nu se potu privi de valide, dar punctulu I. atingatoriu de uniune are tôte insusirile unui articulu de lege, prin urmare e validu; 2) nu póte priimi punctulu, unde se vorbesce de diploma si patent'a, care nu recunósce a fi fostu de nevoia, de óre ce noi avemu constitutiunea nóstra cea vechia, carea nu o-amu potutu perde (verwirken.) Dintr'alte se invoiesce cu principiile desfasiurate in proiectu.

Dep. Binder. In privinti'a principiilor proiectului, precumu se vede, nu este diferentia, si desbaterea de astadi e lipsita de interessulu oppositiunei, dar e despagubita prea multu prin armoni'a si unanimitatea membrilor dietei. Adress'a e unu respunsu la rescriptulu imperatescu salutoriu dar si fâra de acést'a aru fi trebuitu sa se faca, pentru-cá sa se arete terenulu, pe care sta diet'a. Elu afla in proiectulu de adresa preste totu trei puncte essintiale: 1) ca se recunósce sanctiunea pragmatica, 2) se sustine independintia Transsilvaniei, 3) se sustine constitutiunea propria transsilvana. Apoi vorbesce despre tôte mai pe largu, cu deosebire despre legile din 1848; care cá juristu nu le póte priimi, fiindu facute cu precipitare, cu terorizare, cu vatemarea formelor legale, combatute de pluralitatea locuitorilor si nesancțiuni de Maiestatea Sea. Acelea suntu inechite (veraltet.) Se alatura la proiectu si recomanda primirea lui. (Cuventulu e urmatu debravo! dese.) (Va urmă.)

Varietati si noutati de di.

(Focu.) In 9 Augustu c. n. la 3 óre dupa mediulu noptii isbucni in Sighisióra aprópe de scól'a romanésca din cetate focu; insa fiindu tempulu linistitu, si locuitorii barbati, nu arsera fâra numai dóua case. —

(Darupentruscolari.) Escellenti'a Sea Eppulu Br. de Siagun'a a dispusu tiparirea gratis a gramaticei române de d. G. Munteanu, carea in modulu acést'a se vinde in libreri'a lui S. Filtsch in Sabiu pentru scolari cu 40 xr.

(Serbatórea Turnierilor din Lipsce'a.) La conductulu serbatorescu au fostu de fatia Principele Ernestu de Coburg-Goth'a, Principele electoralu din Hessen dimpreuna cu sot'i'a, 7 turnieri din Americ'a, 5 din Turci'a. Numerulu turnierilor au fostu 20,000, dintre cari 800 germano-austriaci. Lipsce'a erá invescuta in decoratiunile cele mai elegante; bucuri'a nu avea margini. —

(Foculu din Lipov'a.) Despre incendiulu din Lipov'a se scrie: Cercetările oficióse au inceputu a luá cursulu lor pentru pagub'a escata prin acelu incendiu infricosiatu. 26 ómeni au perdutu viati'a la acést'a scena trista, intre cari 10 copii. Foculu sau escatu in 29 Iuliu c. n. 12 óre la unu locuitoru germanu, si au duratu 3 zile neincetatu. S'au topitu 380 de numere, care contineau la vre-o 600 localitati. Nenorocirea cu atát'a e mai mare cu cătu dintre acestea fórté putine au fostu assecurate. —

Burs'a din Vien'a in 13 August 1863.

Metalicele 5%	77.	Actiile de creditu	192. 20.
Imprumutulu nat. 5%	82. 45.	Argintulu	111.
Actiile de banca	795.	Galbinulu	5. 33